28. září: Světový den boje proti vzteklině

28.09.2026

Vzteklina (*rabies*) je jedno z nejdéle známých a zároveň nejzávažnějších virových onemocnění člověka i zvířat. Ačkoliv se v České republice díky dlouhodobým plošným opatřením nevyskytuje, ve světovém

měřítku zůstává vážným problémem, který si každoročně vyžádá lidské životy. Jakmile se projeví klinické příznaky, je smrtnost vztekliny téměř stoprocentní, což z ní činí jedno z nejnebezpečnějších infekčních onemocnění vůbec. Přesto existují účinné preventivní metody, díky nimž lze nákaze zcela předejít.

Původce a průběh onemocnění

Původcem je virus vztekliny (*Rabies lyssavirus*) z čeledi *Rhabdoviridae*. Jedná se o RNA virus s typickým uspořádáním připomínajícím projektil. Virus napadá především nervový systém hostitele — po vstupu do organismu se šíří podél nervových vláken do centrální nervové soustavy, kde způsobuje závažný zánět mozku. Charakteristické příznaky, jako jsou změny chování, halucinace, bolestivé křeče polykacích svalů a hydrofobie (strach z vody), jsou přímým důsledkem poškození mozkové tkáně.

Přenos a inkubační doba

Virus se přenáší především slinami nakaženého zvířete při pokousání nebo škrábnutí. Ve vysokých koncentracích se nachází přímo ve slinných žlázách, proto představuje riziko i drobné poranění. Mezi hlavní přenašeče patří psi, kočky, lišky, netopýři a další savci. Přenos mezi lidmi je extrémně vzácný (teoreticky možný např. transplantací infikovaných orgánů). Inkubační doba je velmi variabilní — pohybuje se od několika týdnů do několika měsíců a odvíjí se od místa vstupu viru a infekční dávky.

Situace v ČR a ve světě

V České republice byla vzteklina dlouho nebezpečím zejména u divoké populace lišek. Díky systematické orální vakcinaci spuštěné v 80. letech 20. století se nemoc podařilo zcela eliminovat a od roku 2004 má ČR oficiální status země prosté vztekliny.

Riziko však představuje zavlečení nákazy ze zahraničí, především nelegálním dovozem zvířat z endemických oblastí. Světová zdravotnická organizace (WHO) odhaduje, že na vzteklinu ročně umírá kolem 59 000 lidí, převážně v Asii a Africe. Válečným konfliktem je v současnosti výrazně zasažena také epidemiologická situace na Ukrajině.

Prevence

- **Vakcinace zvířat:** Zákonné povinné očkování psů
- **Kontrola přeshraničního pohybu zvířat:** Důsledný dohled nad dovozem psů a koček z rizikových třetích zemí.
- **Postexpoziční profylaxe (PEP):** Při pokousání neznámým či podezřelým zvířetem je nutné ránu ihned důkladně vymývat mýdlem a vodou po dobu alespoň 15 minut, vydezinfikovat a bezodkladně vyhledat lékaře. Včasné podání očkovací látky (případně antirabického imunoglobulinu) rozvoji nemoci spolehlivě zabrání.
- **Preexpoziční preventivní očkování:** Doporučeno pro rizikové profese (veterinární lékaře, pracovníky odchytových služeb a laboratoří) nebo cestovatele do vysoce rizikových oblastí.

Vzteklina zůstává hrozbou, které však umíme účinně čelit. Základem úspěchu je zodpovědnost majitelů zvířat, dodržování veterinárních předpisů a rychlá reakce v případě pokousání podezřelým zvířetem.